

Novruz ümumbəşəri bayramdır

Novruz tarixin yaddaşından süzülüb gələn, xalqımızın mənəvi dünyasında əbədiyaşarlıq ömrü qazanmış, min illərin adət-ənənəsini ehtiva edən milli bayramdır. Bu bayrama tarixi inkişaf boyunca baxdığımız zaman onun türk xalqlarının həyatı, adət-ənənəsi ilə mədəni köklər və mənəvi qaynaqlara bağlı olduğunu görürük. Azərbaycandan başqa bir sıra ölkələrdə də Novruz bahar bayramı kimi qeyd olunur.

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin sərəncamı ilə Novruz 1993-cü ildən milli bayram statusu alaraq dövlət bayramı kimi qeyd olunur. Novruz həm də ümumbəşəri mahiyyət daşıyan bayramdır. 2009-cu ildə Novruz bayramı aşıq sənəti ilə bir yerdə UNESCO-nun qorunan qeyri-maddi mədəni irs siyahısına daxil edilib. Bu bayramın çox gözəl mənələrindən biri ondan ibarətdir ki, Novruz bərabərlik, dostluq və qardaşlıq bayramıdır. İnsanlar evlərdə, meydanlarda, təbiət qoynunda şənlik mərasimləri keçirir, şadlanır, küsülülər barışırlar. Bərabərlik, ruzibərəkət, rifah, sülh bayramı olan Novruzda insanlar bir-birini təbrik edir. 2010-cu ildə BMT-nin Baş Məclisi martın 21-ni "Beynəlxalq Novruz Günü" elan edib.

Novruzda müxtəlif oyunların keçirilməsi bu bayramı daha maraqlı, yaddaqalan edir. Belə oyunlardan ən maraqlısı "Kosa- kosa"dır. Bu qədim oyun haqqında müxtəlif mülahizələr var. Bu mülahizələrdən biri də odur ki, Kosa da, Keçəl də bərəkətin rəmzidirlər. Onlar həm insanları güldürmək, həm də şər qüvvələri aldatmaq üçün maskalanırlar. Kosa və Keçəlin bərəkət rəmzi olmasını onlara aid xalq şeiri nümunələrində də görmək olur. Oyuna qatılanlar qurd, tülkü, çaqqal qılıqlarına girirlər. Kosabaşı üzərinə götürdüyü kürkü tərs geyər. Belinə və boyuna zıncırov asar... Əlində bəzəkli, qırmızı çömçə tutar, çiyindən boş xurcun sallanar. İnanclara görə, Kosa kimin evi-

nə girsə, o ev bərəkətli olar, il boyunca həmin evdən bol ruzi əskik olmaz. Bəzi bölgələrdə bu oyun uşaqlar, bəzilərinə isə qadınlar tərəfindən oynanır.

Tamaşanın digər qəhrəmanı isə Keçəldir. Xatırladaq ki, qədim meydan tamaşaları "Kəndirbaz" və "Gözbağlıca" oyunlarında da Keçəl obrazı var. Şübhəsiz ki, Keçəl mifoloji düşüncə ilə bağlı olan obrazdır. Maraqlı olan tərəfi budur ki, Keçəlin də bolluq, bərəkət rəmzi olması ilə bağlı nümunələr az deyil. "Keçəl, keçəl mərəndə, arpa buğda sərəndə, bir arpanı beş eylər, yeddi qazan aş eylər" ifadəsi bolluğa, məhsuldarlığa işarədir. Bu tamaşada əsas ideya yazla qışın mübarizəsini əks etdirməkdir. Qış öz yerini yazla təhvil vermək istəmir, yaz isə bu yeri əldə etməyə çalışır.

Məzəli hərəkətlərlə meydana daxil olan Kosa zurna və nağaranın müşayiəti ilə "Novruz, Novruz bahara, güllər-güllər nübara, kim yığa, kim apara. Bağçamızda gül olsun, Gül olsun, bülbül olsun. Mən gəlmişəm kef görüm, Zurna görüm, dəf görüm" mahnısını oxuyar.

Qeyd olunduğu kimi, oyunun personajları Kosa qışın, Keçəl isə yazın gəlişini simvolizə edir. Kosa uzun səfərə hazırlaşır, bununla da mərasim iştirakçıları bilirlər ki, qış gedir, yaz gəlir. Ancaq Kosa öz mövqeyini asanlıqla vermək istəmir. Mərasimdə Kosaya belə bir nəğmə oxunur: "Mənim Kosam canlıdır, Qolları mərəcanlıdır: Kosama əl vurma, Kosam ikicanlıdır".

"Kosam ikicanlıdır" ifadəsi heç də təsadüfi işlənilmir. Kosa - yəni qış yazı doğacağı üçün ikicanlıdır. Yaz qışdan doğulur. Qış istəsə də, istəməsə də, yaz gəlməlidir. Qışın doğacağı "uşaq" - yaz əkinçiliklə, maldarlıqla məşğul olan insanlar üçün həyatdır.

Burada bir məsələni də qeyd etmək ki, Keçəl bəzi tamaşalarda Keçi adı ilə çıxış edir. Novruz bayramında bu obrazlar təbiətin oyanış dövründə gülüş, səmimiyyət doğurur.

Bəzən məzhəkənin sonunda Kosa ölür. Kosa torpağın rəmzidir, qışla yazın arasında nə qədər mübarizə getsə də, nəticədə Kosa - torpaq ölmür, dirilir, təbiət oyanır. Əslində, tamaşanın məğzini də bu təşkil edir. Təbiətin gözəlliklərini göstərmək, torpağı əkib-becərmək üçün bu oyunlar quraşdırılır və bununla da tamaşa gözəl sonluqla yekunlaşır.

Yurdumuza bahar gəlir. Bolluq, bərəkət gəlir. Novruz ətirli bahar bayramınız mübarək!

*Elşən QƏNİYEV,
"Azərbaycan"*